

Oponentský posudek disertační práce Tomáše Polenského
„Tvůrčí aspekty tzv. mluvících hlav v dokumentárním filmu“.

Jako páteř naše tělo, tak podpírá pevně daná struktura celou práci Tomáše Polenského. S nesmírnou precizností a důkladností si rozčlenil text do jasně definovaných částí: Teoretická část, Metodika, Výzkumná část, Projektová část, ba co více, nechybí zde ani kapitola Přínos práce pro vědu, praxi pedagogiku, která se jako Uroboros snaží zakousnout do svého ocásku. Právě ono permanentní víření ve snaze sebereflektovat každý krok je výsostným přístupem Tomášovým, které se táhne celou jeho tvorbou jakožto režiséra potažmo střihače (včetně předkládaného filmu *Neumlčené hlasy Beslanu*) a zde se v plném souladu promítlo i do jeho teoretické práce doktorské. Velmi si vážím autorovy schopnosti přenášet určité metodické postupy z jedné oblasti do druhé a zabývat se právě těmito transformačními přechody. Pochvalných slov k jeho dílu jistě opakovat netřeba a nepochybně jsou shrnuta vyčerpávajícím způsobem v hodnoticím textu školitelově.

Ujímám se úlohy oponenta, abych zde předestřel některá místa, která mohou být předmětem diskuse, a která by si žádala bližšího vysvětlení.

S lehkostí sice přeskochíme chyby v českém pravopise (např. s. 37 – „respondetovi odpovědi“, s. 71 – „něco vyplývá z něčeho“ ap.), ale při doskoku tvrdě narazíme na velké Ž v názvu filmu „Řeka Života a smrti“ (např. s. 117), což bychom mohli brát jako pouhý překlep, avšak tvrdý náraz způsobí uvedené jméno režisérovo. Nebo snad autor čerpá z nějakých nových výzkumů v dánikenovském duchu, které předpokládají „režijní působení na dálku“? Lze totiž s jistotou tvrdit, že za Protektorátu ani na Kudlově Skype neměli.

Zásadní otázku bych vznesl především ke kapitole 3.1.4. Metoda zpracování rozhovorů, kde autor uvádí (s. 37): „Záměrně jsem zachoval neformální projev, který podporuje autenticitu a spontánnost výpovědi“. Toto tvrzení má ale stejnou pravdivostní hodnotu, jako když někdo tvrdí, že točit na digitál je levnější než točit na film. Úplně stejně dokola opakovaná lež, které už všichni dávno věří. Tím však nepřestává být lží. Podle jakého metodicko-etického klíče si autor dovoluje „pořadí vět přehazovat, některé odbočky zkracovat“, ale slova jediného si dopsat nepřipustí? Takový metodologický masochismus či sebestmračenství pak vede k tomu, že poznámkový aparát je místy zcela redundantní (např. s. 82 - běloruský filmový režisér či o dvě strany dříve pozn. 96 - český filmový archivář. Z textu o Karlu Čáslavském vyplývá jeho profese více než zřetelně i pro toho, kdo o něm nikdy neslyšel. Stejně tak pozn. 106 na s. 84 je nabytečná až běda. Stačilo by přece do výpovědi Miroslava Janka, přidat křestní jméno režisérovo – Pavel). A což teprve, když ve výpovědi Vítka Klusáka (s. 80) čteme: „Takže tam se ladí každý frame, ..“? Když bejt, tak frejm – nebylo by to metodologicky konzistentnější? Autenticitu a spontánnost je třeba v textu vytvořit, ona se tam neobjeví sama od sebe, pouhým „rádobyvěrným“ přepisem mluveného slova (tedy zvukových vln, masírujících ucho Tomášovo), do černých skvrn na papíře, která označujeme jako písmena. Vůbec netrvám na spisovnosti psaného textu, ale jsem přesvědčen, že použitý způsob transformace nemaximalizuje autorův záměr směrem k neformálnosti a autenticitě, ale má naopak efekt výrazně brzdný.

Domnívám se, že kapitola šestá (Přínos práce pro vědu, praxi, pedagogiku) nevystihuje plně dosah práce. Přestože dotazovaní jsou důsledně vedeni k tématu mluvících hlav, ve výsledném „dialektickém součtu“ se před námi vynoří archimboldovská mluvící hlava celého soudobého českého dokumentu, což považuji za úžasné a nejpřínosnější!

Předložené práce velmi vřele doporučuji k obhajobě.

navrhované otázky k obhajobě:

- 1) Jaký je režijní podíl Alexandra Hackenschmieda na filmu *Řeka života a smrti*?
- 2) Shledává autor, nyní s odstupem času, metodu použitou při přepisu mluveného slova do podoby textu za vnitřně konsistentní a pro své sdělení za opravdu nejsmysluplnější?

V Praze dne 24. 11. 2019

Martin Čihák